

Відгук

офіційного опонента на дисертацію

**Арапакі Марини Володимирівни «Культурна маргінальність у соціальному та віртуальному просторі сучасного суспільства»,
подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії зі спеціальності 033 Філософія**

Актуальність теми дослідження. Необхідність осмислення трансформацій культури в реаліях сьогодення спонукає до необхідності аналізу культурної маргінальності як соціального явища. Унікальність сучасної культури характеризується, насамперед, високим ступенем складності та мозаїчності, що супроводжуються інноваційною та творчою активністю, характерною для нестабільних культурних систем. Зазначимо, що комплексних досліджень культурної маргінальності, що реалізується у соціальному просторі та відтворюється у просторі віртуальному, немає у сучасній філософській думці України.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації без сумніву залежить від методологічного апарату, що був обраний дослідницею, яка використала, у тому числі діалектичний метод, який надав змогу окреслити протиріччя культурної маргінальності в умовах техно-інформаційної цивілізації. Це робить можливим багатоаспектний аналіз усього комплексу відносин та протиріч, які виникають в результаті конвергенції культури та технологій, взаємодії соціального і віртуального просторів. Використано історико-філософський метод, який надає змогу простежити генезу поняття «культурна маргінальність». Цей метод фокусує дослідницьку увагу не тільки на цілісності різноманітних видів, форм та проявів культури у соціальному та віртуальному просторі сучасного суспільства, але й дозволяє виокремити ті фактори, які певним чином впливають на особливості культури та культурної маргінальності в умовах сучасного суспільства. При аналізі теоретичних та

праксеологічних аспектів культурної маргінальності авторкою використовувався компаративістський підхід.

Завдання, сформульовані для досягнення цієї мети, демонструють комплексний підхід до дослідження. Вони включають генезу поняття «культурна маргінальність» та виділення напрямів наукового аналізу цього поняття; аналіз трансформації простору від соціального до віртуального в умовах техно-інформаційної спрямованості цивілізаційного розвитку, визначають багатоаспектність культурної маргінальності в умовах віртуалізації суспільства; обґрунтовують особливості віртуальних культурних проєктів як складових культурного простору українського суспільства.

Достовірність і новизна наукових положень, висновків і рекомендацій. Дисертаційна робота Арапакі Марини Володимирівни є першою в Україні науковою працею поданої на здобуття наукового ступеня доктора філософії, в якій проведено філософське дослідження культурної маргінальності у соціальному та віртуальному просторі сучасного суспільства. В цій роботі сформульовані нові положення, які заслуговують на підтримку, зокрема такі тези, як: розглянуто багатоаспектність культурної маргінальності в умовах віртуалізації суспільства, що підпорядковується трансформаціям під впливом віртуалізації та інформатизації, ставить питання про кризу традиційної типології витворів мистецтва; проаналізовано особливості віртуального культурного простору сучасного українського суспільства, що використовується у створенні нової морально-етичної системи комунікації, в рамках чого розвивається концепція неогуманізму. В цих умовах зростає роль недискурсивного знання, що допомагає розвитку творчої особистості, підвищує значення мультикультуралізму та толерантності, посилюється роль постматеріальних цінностей індивідуальної свободи; надано визначення віртуального культурного проєкту як комплексу дій, що реалізуються у віртуальному просторі або спрямовані на інтернет-користувачів, результати якого впливають на соціокультурний простір сучасного суспільства та надають додаткові можливості для задоволення культурних потреб.

Повнота викладу положень дисертації в наукових публікаціях, зарахованих за темою дисертації. Основні положення і висновки дисертаційного дослідження викладені в 9 наукових працях, зокрема в 5 наукових статтях, опублікованих у фахових виданнях України, 1 стаття у періодичному виданні іншої держави (Китай), а також в 3 збірниках тез або публікацій матеріалів науково-практичних конференцій. Що, своєю чергою, підтверджує повноту й адекватність теоретичного викладу. Публікації українською, англійською мовами.

Положення дисертаційного дослідження мають логічно структуровані елементи. Структура дисертації зумовлена метою та завданнями дослідження.

Дискусійні положення та зауваження до дисертації. Викладена вище позитивна оцінка дисертації Арапакі М.В. спонукає, однак, навести деякі дискусійні положення і зауваження:

1. У висновках до Розділу 1. Теоретико-методологічні засади аналізу культурної маргінальності зазначено, що формування нового типу особистості – культурного маргінала, може бути зумовлена як кризою особистісного буття, так і наслідком соціокультурної кризи, пов'язаної із деформацією системи ціннісних орієнтацій, що домінують у суспільстві. Більш ретельний аналіз цього твердження значно збагатив би роботу, адже питання трансформації соціокультурних цінностей та відображення цих змін на ціннісних орієнтаціях особистості є надзвичайно актуальним у сучасному українському суспільстві.

2. У підрозділі 2.2. Культура у соціальному просторі сучасного суспільства зазначено, що необхідність детального аналізу культури сучасного суспільства обумовлена важливістю ролі культури як структурного елементу суспільства. Ретельно й ґрунтовно проаналізовано вплив таких глобальних процесів, як інформатизація та віртуалізація, при цьому досить мало уваги приділено іншим процесам, які мають неабиякий вплив на сучасну культуру.

3. У підрозділі 3.3. Віртуальні культурні проєкти як складові соціального простору українського суспільства: сучасні освітні практики та свобода метамодерну, особливості саме свободи метамодерну проаналізовані

доволі фрагментарно. Більш ретельний аналіз світоглядних принципів метамодерну значно збагатив цю роботу.

Тим не менше висловлені зауваження не применшують позитивного враження від дисертаційної роботи, а, навпаки, містять дискусивний характер і зорієнтовані на рекомендації щодо продовження дослідження з обраної наукової проблематики.

Висновок. Дисертаційне дослідження Марини Володимирівни Арапакі «Культурна маргінальність у соціальному та віртуальному просторі сучасного суспільства» виконана на високому теоретичному і методологічному рівні та має практичну значущість. У дисертаційній роботі продемонстровано науково обґрунтовані результати, кваліфіковано виконано всі поставлені наукові завдання, показано володіння методологією наукових досліджень щодо продукування результатів, пов'язаних із новизною та практичною значущістю. Особливої уваги заслуговує бібліографія іноземних джерел (132), що свідчить про ґрунтовний аналіз наукового дискурсу у межах світової спільноти. Відтак доцільно констатувати, що кваліфікаційна наукова праця відповідає чинним вимогам п. п. 6, 7, 8, 9 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженому Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44.

Авторка дисертаційної роботи – Арапакі Марина Володимирівна – заслуговує на присудження їй наукового ступеня доктора філософії зі спеціальності 033 «Філософія».

Офіційний опонент:

В.О. завідувачки кафедри культурології
Одеського національного університету
імені І.І. Мечникова

доктор філософських наук, доцент

Віталія ГОТИНЯН-ЖУРАВЛЬОВА

